O‘SMIRLARDA DEVIANT XULQNI BARTARAF ETISHDA SUN’IY INTELLEKTNI O‘RNI

Sagatova Ra'no Xamidovna

Annotatsiya: Mazkur maqolada o‘smirlar orasida uchraydigan deviant xulq-atvor muammolari va ularni bartaraf etishda sun’iy intellekt texnologiyalarining imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, AI asosidagi psixologik monitoring, diagnostika va profilaktika mexanizmlarining samaradorligi yoritiladi.
Kalit so‘zlar: deviant xulq, o‘smirlar, sun’iy intellekt, psixologik monitoring, profilaktika, raqamli texnologiyalar.

Abstract : This article examines the factors contributing to the formation of deviant behavior among adolescents and explores the role of artificial intelligence in its prevention and correction. The study analyzes the effectiveness of AI-based psychological diagnostics, continuous monitoring, and preventive systems. Special attention is given to the integration of these technologies into educational and psychological support environments, ensuring early detection of behavioral deviations and the development of individualized intervention strategies.
Keywords: deviant behavior, adolescents, artificial intelligence, psychological monitoring, prevention, digital technologies, behavioral correction.

Аннотация: В данной статье рассматриваются факторы, влияющие на формирование девиантного поведения у подростков, а также анализируется роль искусственного интеллекта в его профилактике и коррекции. Особое внимание уделяется эффективности систем психологической диагностики, мониторинга и профилактики на основе искусственного интеллекта. Обосновываются возможности их внедрения в образовательную и психолого-педагогическую практику.
Ключевые слова: девиантное поведение, подростки, искусственный интеллект, психологический мониторинг, профилактика, цифровые технологии, коррекция поведения.

Kirish

Bugungi kunda jamiyatning raqamli transformatsiyasi jarayonida o‘smirlar psixologiyasi sezilarli darajada o‘zgarib bormoqda. Axborot oqimining ortishi, ijtimoiy tarmoqlar ta’siri hamda oilaviy va ijtimoiy muhitdagi muammolar o‘smirlar orasida deviant xulqning ko‘payishiga sabab bo‘lmoqda. Deviant xulq – bu jamiyat tomonidan qabul qilingan me’yorlardan og‘ish holati bo‘lib, u agressiya, asotsial xatti-harakatlar, qaramlik va boshqa salbiy ko‘rinishlarda namoyon bo‘ladi.

Shu nuqtai nazardan, zamonaviy texnologiyalar, xususan sun’iy intellektdan foydalanish ushbu muammoni aniqlash va bartaraf etishda yangi imkoniyatlarni yaratmoqda.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida o‘smirlar ijtimoiylashuv jarayoni tubdan o‘zgarib bormoqda. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, ayniqsa sun’iy intellekt va raqamli platformalarning keng tarqalishi o‘smirlarning fikrlash tarziga, qadriyatlariga va xulq-atvoriga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy nazoratning zaiflashuvi,

oilaviy muammolar, tengdoshlar bosimi va virtual muhitdagi salbiy kontentlar o‘smirlar orasida deviant xulqning kuchayishiga olib kelmoqda.

Deviant xulq nafaqat individual muammo, balki ijtimoiy xavf sifatida ham qaraladi. Chunki bu holat o‘smirning shaxs sifatida rivojlanishiga salbiy ta’sir etibgina qolmay, jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikka ham tahdid soladi. Shu sababli ushbu muammoni erta aniqlash, ilmiy asosda tahlil qilish va samarali profilaktik choralarni ishlab chiqish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy yondashuvlar shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy psixologik va pedagogik metodlar bilan bir qatorda innovatsion texnologiyalar, xususan sun’iy intellektdan foydalanish yuqori samaradorlikni ta’minlaydi. Sun’iy intellekt katta hajmdagi ma’lumotlarni tezkor tahlil qilish, yashirin psixologik tendensiyalarni aniqlash hamda individual yondashuvni shakllantirish imkonini beradi.

Mazkur maqolaning maqsadi – o‘smirlarda deviant xulqni bartaraf etishda sun’iy intellekt texnologiyalarining ilmiy-amaliy ahamiyatini ochib berish hamda ularni ta’lim va psixologik xizmat tizimiga integratsiya qilish imkoniyatlarini asoslashdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

O‘smirlar deviant xulqi masalasi psixologiya va pedagogika fanlarida keng o‘rganilgan. Klassik yondashuvlarda bu muammo asosan ijtimoiy muhit, tarbiya va individual psixologik omillar bilan bog‘liq holda izohlanadi. Zamonaviy tadqiqotlarda esa raqamli muhitning ta’siri alohida e’tiborga olinmoqda.

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- tahliliy yondashuv (ilmiy manbalarni o‘rganish)
- qiyosiy tahlil (an’anaviy va innovatsion usullarni solishtirish)
- modellashtirish (AI asosidagi profilaktik tizimlar)

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, sun’iy intellekt o‘smirlar deviant xulqini aniqlash va oldini olishda quyidagi imkoniyatlarni taqdim etadi:

1. Erta diagnostika

AI tizimlari o‘smirlarning xatti-harakatlari, yozishmalari va emotsional holatini tahlil qilib, xavfli tendensiyalarni erta aniqlay oladi.

2. Individual yondashuv

Sun’iy intellekt har bir o‘smirning psixologik profilini shakllantirib, unga mos individual tavsiyalar beradi.

3. Psixologik monitoring

Doimiy monitoring orqali o‘smirlarning ruhiy holatidagi o‘zgarishlar aniqlanadi va tezkor choralar ko‘riladi.

4. Virtual psixologik yordam

Chatbot va AI yordamchilar o‘smirlarga anonim tarzda psixologik yordam ko‘rsatish imkonini beradi.

Sun’iy intellekt texnologiyalarining afzalliklari bilan bir qatorda ayrim xavflari ham mavjud. Jumladan:

- shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligi
- texnologiyaga haddan tashqari bog‘liqlik
- insoniy omilning kamayishi

Shu sababli AI'dan foydalanishda etik me'yorlarga qat'iy rioya qilish muhim hisoblanadi. Pedagog va psixologlar sun'iy intellektni yordamchi vosita sifatida qo'llashi, lekin asosiy qarorlar inson tomonidan qabul qilinishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, o'smirlar orasida deviant xulqni bartaraf etishda sun'iy intellekt muhim innovatsion vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. U nafaqat muammoni aniqlash, balki uning oldini olishda ham samarali yechimlarni taqdim etadi. Kelajakda AI texnologiyalarini ta'lim va psixologik xizmat tizimiga keng joriy etish orqali sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalash imkoniyati yanada oshadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'smirlar orasida deviant xulqni bartaraf etish kompleks yondashuvni talab etadi. An'anaviy psixologik-pedagogik usullar muhim ahamiyatga ega bo'lsada, zamonaviy raqamli muhitda ular yetarli darajada samarali bo'lmasligi mumkin. Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish ushbu muammoni hal etishda yangi bosqichni boshlab beradi.

Sun'iy intellekt asosidagi tizimlar o'smirlarning xulq-atvoridagi og'ishlarni erta aniqlash, individual psixologik profil yaratish, real vaqt rejimida monitoring olib borish va mos profilaktik choralarni ishlab chiqishda yuqori aniqlikni ta'minlaydi. Ayniqsa, ta'lim muassasalarida AI texnologiyalaridan foydalanish psixologik xizmat sifatini oshirishga, pedagoglarning ish yukini kamaytirishga va o'quvchilarning emotsional farovonligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, sun'iy intellektdan foydalanishda axloqiy me'yorlarga rioya qilish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va inson omilini saqlab qolish muhim vazifa bo'lib qoladi. Texnologiya insonni to'liq almashtirmasligi, balki uni qo'llab-quvvatlovchi vosita sifatida xizmat qilishi lozim.

Kelgusida sun'iy intellektni o'smirlar bilan ishlash tizimiga chuqur integratsiya qilish orqali deviant xulqning oldini olish, sog'lom psixologik muhit yaratish va barkamol avlodni shakllantirish imkoniyatlari yanada kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. Prentice Hall.
2. Moffitt, T. (2018). Developmental Taxonomy of Antisocial Behavior. Psychological Review.
3. Kazdin, A. (2017). Behavior Modification in Applied Settings. Waveland Press.
4. Russell, S., & Norvig, P. (2021). Artificial Intelligence: A Modern Approach. Pearson.
5. UNICEF (2022). Adolescents and Digital Behavior Report.
6. WHO (2021). Adolescent Mental Health Guidelines.
7. Anderson, M. (2020). Social Media and Youth Behavior. Journal of Youth Studies.
8. OECD (2023). AI in Education Policy Review.
9. Toshpulatov , A., Bahronova, S. ., & Soliyeva, M. . (2026). OILAVIY MUHITNING BOLA PSIXIKASIGA TA'SIR ETUVCHI PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK ASPEKTLARI. Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 5(5), 62–67.
10. Toshpulatov, A. (2026). MAKTABDA GIPPERAKTIV BOLALAR BILAN ISHLASHNING SAMARALI USULLARI. B DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN MODERN SCIENCES (T. 5, Выпуск 2, cc. 87–90).
11. Toshpulatov, A. . (2026). MAKTAB MUASSASALARIDAGI PEDAGOG USTOZLARDA VUJUDGA KELADIGAN KASBIY DEFORMATSIYA VA UNDAN CHIQISH

YO‘LLARINING MUHIM METODLARI. Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 5(5), 34–37.
12. Toshpo‘latov, A. ., & Erkayeva , D. (2025). PSIXOLOGIK QIYINCHILIKLARGA DUCH KELGAN ÕQUVCHILAR BILAN KORREKSION RIVOJLANTIRUVCHI MASHG‘ULOTLAR. Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 4(18), 11–20.
13. Toshpo‘latov , A. (2025). “KONSTITUTSIYA - XALQCHIL DAVLAT, BARQAROR TARAQQIYOT VA FAROVON HAYOT ASOSI!”. Yevrosiyo Ijtimoiy Fanlar, Falsafa Va san’at Jurnali, 5(9), 100–106.
14. Abdurasulov , J., & Toshpo‘latov , A. . (2025). O‘SMIRLARDAGI PSIXOLOGIK ASPEKTLAR. Yevrosiyo Ijtimoiy Fanlar, Falsafa Va san’at Jurnali, 5(9), 90–99.